

לעילוי נשמת
שלום בן משה

גמרא עם רש"י ותוספות מסודר
Methodically Arranged Gemora, Rashi and Tosafos

מכות
גליון ו'

מכות

דף ד' - עמוד ב'

גמרא: בשלמא לרבנן, "כדי רשעתו" (דברים כ"ה:ב) "קתיב - משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, אלא רבי מאיר מאי טעמא?

תוס': בשלמא לרבנן קתיב "כדי רשעתו" כו' - והאי "רשע", רוצה לומר "ממון", כדמוכח בכתובות (דף ל"ג: ושם), אלא רבי מאיר מאי טעמא? פירוש: הא כתיב "כדי רשעתו", דמשמע משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו'.

ואם תאמר ומאי פריך - והא בכתובות מוקי האי קרא ללוקין ולמיתה? ויש לומר דכל זה מן הפירכא: אלא לרבי מאיר הוה ליה למדרש ולומר "רשעתו" - שאין אתה מחייבו משום שתי רשעיות, ולא ללוקין ולמיתה.

אמר עולא: גמר ממוציא שם רע - מה מוציא שם רע לוקה ומשלם, אף כל לוקה ומשלם.

מוציא שם רע - "לא מצאתי לבהך בתולים (דברים כ"ב:ד)".

לוקה ומשלם - דכתיב: "ויסרו אותו וענשו אותו" (דברים כ"ב:ח), ואמרין בכתובות (דף מ"ו:): "ויסרו" זה מלקות, וילפינן לה מקראי.

תוס': גמר ממוציא שם רע - ואם תאמר לילפו נמי עדים זוממין ממוציא שם רע דאף על פי דהאי לאו שאין בו מעשה, ולמה לי "והיה אם בן הכות הרשע"?

ויש לומר דמוציא שם רע גופיה לא ידענא דלקי אלא מ"והיה אם בן הכות הרשע", כדקאמר צפרק נערה שנפתחה (כמוצות דף מ"ו:): למדנו "יסרו" מ"ויסרו", ו"יסרו" מ"בן", ו"בן" מ"בן" - "והיה" אם בן הכות הרשע.

מה למוציא שם רע שכן קנס! סבר לה פירבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא.

שכן קנס - וכל קנס חידוש הוא, ומחידוש לא ילפינן לממונא.

תוס': סבר לה פירבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא - פירוש: ולהכי יליף ליה ממוציא שם רע, ורבנן סברי ממונא הוא ולהכי לא ילפינן ליה ממוציא שם רע.

משמע דלרבי מאיר אינו לוקה ומשלם אלא גבי קנס, אבל גבי ממון לא, וקשה, דצפרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף ט"א. ושם) תניא: "החוסס פי פרה ודש זה, לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה ושלושה קבין לחמור", ומוקי לה כרבי מאיר דאית ליה לוקה ומשלם, והתם ממון הוא!

ועוד, דאמרין צפרק אלו נערו (כמוצות דף ל"ד: ושם): "רבי מאיר לוקה ומשלם אית ליה, מת ומשלם לית ליה", משמע בכל ענין!

וכן קשה מדרבנן, דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא ולכך לא מני יליף ממוציא שם רע, אבל בקנס מודו דילפינן לוקה ומשלם ממוציא שם רע, וצפרק אלו נערו (שם דף ל"ג:). גבי קנס פריך: "הא קיימא לן דאינו לוקה ומשלם", פירוש: כרבנן דרבי מאיר, אלמא פליגי רבנן אפילו גבי קנס!

ויש לומר דודאי בין לרבי מאיר בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין דלוקה ומשלם, דהא מ"כדי רשעתו" ילפינן ליה, ו"כדי רשעתו" כתיב גבי עדים זוממין.

הלכך לרבי מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא, ושפיר ילפינן להו ממוציא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין, אם כן, "כדי רשעתו" דנכתב גבי דידהו דממעט שתי רשעיות ליכא לאוקומה במלקות וממון, וריכי לאוקומי במיתה ומלקות כדאיתא צפרק אלו נערו. אם כן, ודאי אמר רבי מאיר בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון, דמהיכא תיתי למעוטי?

אבל רבנן דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא, לכך לא ילפינן ממוציא שם רע דלוקה ומשלם, והלכך דרשינן מקרא מ"כדי רשעתו במספר" למעוטי שתי רשעיות במלקות וממון - דאינו לוקה ומשלם. מעתה יאמרו רבנן בכל מקום אף גבי קנס דאינו לוקה ומשלם מ"כדי רשעתו", דהא משמע שפיר דאחי למעוטי כל שתי רשעיות - בין ממון, בין קנס.

"המקיים כללים זכרם לוקה", ופירש צערוך
 דהיינו שמניח אותו צנוף שדו כשמלאה זרועה
 דהוי לאו שאין צו מעשה!
 לכך נראה דהמקיים כללים זכרם היינו שעשה
 גדר סביב הכללים.

**אָלֵא מַה לְהַצִּד הַשְּׁנוּה שְׂבִהוּ שְׂכֵן יֵשׁ בְּהוּ צִד
 תְּמוּרָה! וְרַבִּי יְהוּדָה? צִד תְּמוּרָה לֹא פָּרִיךְ.**

צִד תְּמוּרָה לֹא פָּרִיךְ - הואיל וחומר של זה אינו
 חומר של זה, אין טעם המלקות תלוי בו.

תוס': אָלֵא מַה לְהַצִּד הַשְּׁנוּה שְׂבִהוּ שְׂכֵן יֵשׁ בְּהוּ צִד
 תְּמוּרָה - זה אין כריך התראה, וזה לוקה
 ומשלם. ותימה, דהא אין זה פירכא שוה!

ופירש ר"י דפריך שכן הם משונים ביותר
 משאר מלקיות שאין כריך התראה, מה שאין כן
 בשאר מלקיות.

ועוד יש לומר שכן יש זהם כד חומר שהן לוקין
 על דיבורם, שלא עוו אלא צמוצא פיהם, דהכי
 נמי פריך זירושלמי לעיל גזי הדיא דגמריין
 ממוציא שם רע, ופריך מה למוציא שם רע שכן
 דיבור הוא. ור' יהודה סבר כד חומר לא פריך
 - לפירוש זירושלמי, דעדים זוממין כדיבורן
 איתעביד מעשה.

**וְרַבִּנּוּן, הָאֵי "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעְיָךְ עַד שֶׁקָּרָה" (שמות
 כ"ג:ג) "מֵאֵי דְרָשִׁי בֵּיהּ? הֵהוּא מִיִּבְעֵי לִיהּ
 לְאַזְהָרָה לְעֵדִים זוֹמְמִין.**

לְאַזְהָרָה לְעֵדִים זוֹמְמִין - לענשן בדין הזמה
 ולא ניתן לעונש מלקות, אלא שלא היה לו לענשן
 בדין הזמה אלא אם כן הזהיר.

תוס': וְרַבִּנּוּן הָאֵי "לֹא תַעֲנֶה" מֵאֵי עֲבָדֵי לִיהּ -
 דהא דקאמר לעיל גזי "לא תענה" משום דהוי
 לאו שאין צו מעשה, היינו אי לאו קרא
 ד"והאדיקו", אבל צטר דגלי לן קרא
 ד"והאדיקו" דשייך ציה מלקות יש לנו לומר
 דלקי מ"לא תענה".

ואם תאמר דלא לילקי משום דהוי לאו שניתן
 לאזהרת מיתת צית דין ואין לוקין עליו, והכא
 האי לאו שניתן לאזהרת מיתת צית דין עדות
 נפשות, מיהו יש לומר דעדיפא משני, דלגזי
 מלקות גופיה איצטרך לאזהרה כדפרישית.

אבל לעיל גזי מאתים זו קשה, למה לי "כדי
 רשעתו" לומר דלא לקי - תיפוק ליה דלא תענה
 הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת צית דין, ואין
 לוקין עליו!

וכי תימא לגזי אזהרת ממון דנפקא מינה לא
 חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת צית דין, זה

איכא דמתני להא דעולא אהא דתנא: "לא
 תותירו ממנו עד בקר, ונתותר ממנו עד בקר
 וגו' (שמות י"ב:י) - בא הפתוב ליתן עשה אחר
 לא תעשה לומר שאין לוקין עליו - דברי
 רבי יהודה.

איכא דמתני לה - להא דעולא.

לומר שאין לוקין עליו - שהעשה האמור
 אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו.

רבי עקיבא אומר לא מן השם הוא זה, אלא
 משום דהנה ליה לאו שאין בו מעשה, וכל
 לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

לא מן השם הוא זה - אין טעם זה עיקר - דלאו
 שניתק לעשה אין לוקין עליו - אלא מפני מה
 המותר אינו לוקה? לפי שהוא לאו שאין בו
 מעשה.

מפלי דרבי יהודה סבר לאו שאין בו מעשה
 לוקין עליו. מנא ליה? אמר עולא: גמר
 ממוציא שם רע - מה מוציא שם רע לאו
 שאין בו מעשה לוקין עליו, אף כל לאו שאין
 בו מעשה לוקין עליו.

גמר מעדים זוממין - מה עדים זוממין לאו
 שאין בו מעשה ולוקין - עדים זוממין לוקין
 על דיבורם בעדי בן גרושה ובן חלוצה.

מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם! אלא
 אמר ריש לקיש: גמר מעדים זוממין - מה
 עדים זוממין לאו שאין בו מעשה לוקין
 עליו, אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה!
 מוציא שם רע יוכית. ונתר הדין. לא ראי זה
 פראי זה, ולא ראי זה פראי זה. הצד השונה
 שבהן לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו, אף
 כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו.

עדים זוממין אין צריכין התראה - בכתובות
 אמרינן טעמא באלו נערות (דף ל"ג): "נתרי בהו
 אימת כו", אבל כל שאר עונשין בבית דין של
 מטה צריכין התראה.

מה להצד השונה שבהן שכן קנס! הא לא
 קשיא - רבי יהודה לא סבר לה פרי עקיבא.

תוס': הא לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה פרי
 עקיבא - דאמר עדים זוממין קנסא הוא.
 משמע הכא דלרבי עקיבא דאית ליה דעדים
 זוממין קנסא, לית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין
 עליו, דלא מצי יליף מהאי דינא.

וקשה, דהא רבי עקיבא אמר (לקמן דף כ"א):

אינו, דהא אמרינן צפרק מי שהחשיך (שם
 דף ק"ד. ושם) דמחמר בשבת דלח לקי משום
 דנפיק מ"לח תעשה מלאכה אתה וצוהמתך",
 וההוא הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין
 במלאכת גופו, אף על גב דמחמר גופיה ליכא
 שום נד דמיתת בית דין, מכל מקום חשיב ליה
 לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו
 ידידה אחיא נמי למיתת בית דין, הכא נמי לא
 שגא!

יש לומר דשאני הכא, דגלי קרא כדאמר
 רחמנא "והיה אם בן הכות הרשע" מכלל דלקי
 משום "לא תענה", דלא עגש אלא אם כן הזהיר.

אבל מכל מקום קשה לעיל (דף ט:), דפריך:
 ותיפוק ליה מ"לח תענה" ולמה לי "והיה אם
 בן הכות הרשע", לישני אי לאו דגלי קרא הוה
 אמינא דלא לקי משום דלא תענה לאו שניתן
 לאזהרת מיתת בית דין כדפרישית!

יש לומר דעדיפא מיניה משני. ועוד יש לומר
 דפריך לרבי מאיר, דנפקא ליה אזהרה לעדים
 זוממין מ"ולא יוסיפו לעשות".

תוס': לאֲזַהֲרָה לְעֵדִים זֹמְמִים – ואם תאמר לעיל
 גבי מעידים שחייב מאתים זוו, לימא האי
 טעמא לרצנן – למה ליה למימר מ"כדי
 רשתו" נפקא?

יש לומר דהכי קאמר: לאזהרת עדים זוממין
 שמעידין באיש פלוני שחייב מלקות, דלא הוי
 לקי מ"כאשר זמס" אי לאו הזהיר, דלא עגש
 עוגש הגוף אלא אם כן הזהיר. אבל לעיל דמיירי
 מ"כאשר זמס" דממון, ודאי לא בעי אזהרה.

ורבי מאיר, אֲזַהֲרָה לְעֵדִים זֹמְמִין מְנָא לִיה? אִמַּר רַבִּי יְרֵמְיָהּ: נִפְקָא לִיה מ"וְהַנְּשֹׂאֲרִים
 יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ עוֹד (דברים י"ט:כ).
 וְרַבְּנָן? הֵהוּא מִיִּבְעֵי לִיה

וְהַנְּשֹׂאֲרִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹת
 - הרי אזהרה בפרשת עדים זוממין כתיב.

